

KORELACJA SZKOLNEGO NAUCZANIA RELIGII Z EDUKACJĄ ZDROWOTNĄ NA PRZYKŁADZIE ARCHIDIECEZJI WARMIŃSKIEJ

Słowa kluczowe: edukacja, religia, katecheza, zdrowie, edukacja zdrowotna

Keywords: education, religion, catechesis, health, health education

Schlüsselwörter: Bildung, Religion, Katechese, Gesundheit, Gesundheitserziehung

WSTĘP

Do najczęściej powtarzanych intencji w modlitwach należą prośby o zdrowie bliskich i własne. Większość dorosłych Polaków uznaje zdrowie za warunek szczęśliwego i udanego życia¹, jednak dbanie o nie stanowi bezpośredni przedmiot dążeń jedynie około jednej trzeciej ankietowanych powyżej 55 roku życia (35%) i jedynie 3% najmłodszych². Zobowiązaniem wynikającym z piątego przykazania Dekalogu jest troska o życie i zakaz niszczenia go poprzez szkodzenie mu. W Katechizmie Kościoła Katolickiego czytamy: „życie i zdrowie fizyczne są cennymi dobrami powierzonymi nam przez Boga. Mamy się o nie rozsądnie troszczyć, uwzględniając potrzeby drugiego człowieka i dobra wspólnego”³. Pojęcie zdrowia należy do pojęć abstrakcyjnych, trudnych do zdefiniowania. Można doliczyć się ponad trzystu definicji, co wskazuje, że każda z nich jest w jakiś sposób niezadawalająca⁴. Współcześnie znana i powszechnie funkcjonująca definicja zdrowia została sprecyzowana

* Ks. dr Adam Bielinowicz – absolwent Wyższego Seminarium Duchownego w Olsztynie. Magister teologii – ekumenizm (Katolicki Uniwersytet Lubelski w 1998 roku), doktor teologii – katechetyka (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w 2009 roku). Adiunkt na Wydziale Teologii UWM w Olsztynie. Pracownik Wydziału Nauki Katolickiej Kurii Metropolitalnej Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie.

¹ Zob.: J. Cz a p i ń s k i, *Cechy osobowości i styl życia*, [w:] *Diagnoza społeczna 2005. Warunki i jakość życia Polaków*, [red.] J. Czapiński, T. Panek, Warszawa 2005, s. 205.

² Zob.: Centrum Badania Opinii Społecznej, *Komunikat badań BS/161/2010*, Warszawa 2010, s. 7.

³ KKK, 2288.

⁴ Zob. B. W o y n a r o w s k a, *Edukacja zdrowotna. Podręcznik akademicki*, Warszawa 2007, s. 18.

w 1946 roku przez Światową Organizację Zdrowia jako „stanu dobrego samopoczucia fizycznego, psychicznego i społecznego, a nie tylko jako brak choroby lub kalektwa i niepełnosprawności”⁵. Oprócz zdrowia fizycznego i psychicznego wyróżnia się także zdrowie społeczne – rozumiane jako zdolność nawiązywania, rozwijania i podtrzymywania prawidłowych relacji z innymi ludźmi oraz zdrowie duchowe – związane z wierzeniami i praktykami religijnymi, lub zbiorem zasad, zachowań i sposobów pomagających osiągnąć wewnętrzny spokój i równowagę⁶.

Niezwykle ważny i aktualny wydaje się postulat dotyczący edukacji zdrowotnej i włączenia się w nią wszystkich środowisk wychowawczych, ze szczególnym uwzględnieniem szkoły i Kościoła. Istnieje wiele definicji edukacji zdrowotnej⁷, jedną z nich prezentuje Rezolucja Rady Wspólnoty Europejskiej: „jest procesem opartym na naukowych zasadach, stwarzającym sposobność planowanego uczenia się, zmierzającym do umożliwienia jednostkom podejmowania świadomych decyzji dotyczących zdrowia i postępowanie zgodnie z nimi”⁸. Do podstawowych celów edukacji zdrowotnej zalicza się troskę o odpowiedni poziom wiedzy dotyczącej zdrowia, a także umiejętności działania na rzecz ochrony zdrowia i kształtowania nawyków prowadzących do wyboru zachowań prozdrowotnych⁹.

Edukacja zdrowotna jest nieodłącznym i komplementarnym elementem promocji zdrowia i jednym z podstawowych działań szkoły, która koncentruje się wokół terminu „zdrowie”, na czynnikach je warunkujących oraz dbałości o nie. Szerzy ona oświatę zdrowotną, która zakłada między innymi: ochronę zdrowia, doskonalenie i umacnianie zdrowia uczniów poprzez pomaganie im w kształtowaniu zachowań prozdrowotnych i tworzenie w szkole środowiska sprzyjającego zdrowiu. W edukacji zdrowotnej jest także miejsce na profilaktykę¹⁰.

W celu ukazania korelacji szkolnego nauczania religii z edukacją zdrowotną zaprezentowana zostanie analiza założeń programowych nowej *Podstawy wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół i Podstawy nauczania religii Kościoła rzymskokatolickiego*, następnie na podstawie dokumentów zgromadzonych w archiwum Wydziału Nauki Katolickiej w Olszty-

⁵ Konstytucja Światowej Organizacji Zdrowia, Porozumienie zawarte przez Rządy reprezentowane na Międzynarodowej Konferencji Zdrowia i Protokół dotyczący Międzynarodowego Urzędu Higieny Publicznej, podpisane w Nowym Jorku dnia 22 lipca 1946 r. DzU 1948 nr 61 poz. 477.

⁶ T. M a s z c z a k, *Zdrowie jako wartość uniwersalna*, „Roczniki Naukowe AWF w Poznaniu” 2005, z. 54, s. 74.

⁷ Barbara Woynarowska przytacza 7 definicji różnych autorów i formułuje własną: „Edukacja zdrowotna jest cało życiowym procesem uczenia się ludzi jak żyć, aby: zachować i doskonalić zdrowie własne i innych; w przypadku wystąpienia choroby lub niepełnosprawności aktywnie uczestniczyć w jej leczeniu, radzić sobie i zmniejszać jej negatywne skutki”: B. W o y n a r o w s k a, *Edukacja ...*, dz. cyt., s. 103.

⁸ Rezolucja Rady Wspólnoty Europejskiej 89/C3/01.

⁹ Zob. Z. S ł o Ń s k a, *Współczesna wizja edukacji zdrowotnej a promocja zdrowia*, [w:] *Teoretyczne podstawy edukacji zdrowotnej. Stan i oczekiwania*, [red.] B. Woynarowska, M. Kapica, Warszawa 2001, s. 72.

¹⁰ K. O s t a s z e w s k i, *Związki między edukacją zdrowotną a szkolnym programem profilaktyki*, [w:] *Organizacja i realizacja edukacji zdrowotnej w szkole. Poradnik dla dyrektorów szkół i nauczycieli*, [red.] B. Woynarowska, Warszawa 2011, s. 62–71.

nie zostaną przedstawione przykłady praktycznych działań podejmowanych przez katechetów w zakresie edukacji zdrowotnej.

ZAŁOŻENIA NOWEJ „PODSTAWY WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO ORAZ KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO W POSZCZEGÓLNYCH TYPACH SZKÓŁ”

Obowiązująca obecnie reforma programowa z 2009 roku zasadniczo zmieniła realizację edukacji zdrowotnej w szkole. Po dziesięciu latach zrezygnowano ze ścieżek edukacyjnych, w tym „edukacji prozdrowotnej”¹¹, a wymagania dotyczące edukacji zdrowotnej uwzględniono w wielu przedmiotach, między innymi w lekcji religii, która, jak słusznie zauważa Piotr Tomasiak, „w zagadnienia te winna wносить wymiar duchowy i etyczny”¹².

W preambule nowej podstawy programowej czytamy: „ważnym zadaniem szkoły jest także edukacja zdrowotna, której celem jest kształtowanie u uczniów nawyku (postaw) dbałości o zdrowie własne i innych ludzi oraz umiejętności tworzenia środowiska sprzyjającego zdrowiu”¹³. Jest to istotne sformułowanie, nadające edukacji zdrowotnej ważną rolę wśród zadań, które realizuje szkoła. Warto w tym miejscu podkreślić, że liczba i zakres wymagań dotyczących edukacji zdrowotnej jest większa, niż w poprzedniej podstawie programowej.

W podstawie programowej dla szkół podstawowych przesłanki odnoszące się do edukacji zdrowotnej odnajdujemy już na pierwszym etapie edukacyjnym, gdzie „wychowanie fizyczne i edukacja zdrowotna” zostały zapisane jako jeden z jedenastu obszarów kształcenia zintegrowanego. Wymagania szczegółowe dotyczą przede wszystkim zdrowia fizycznego, ze zwróceniem szczególnej uwagi na troskę o ciało, zachowań sprzyjających zdrowiu, zachowania bezpieczeństwa i szukania pomocy w sytuacjach zagrożenia zdrowia lub życia oraz właściwego zachowania w chorobie. Treści odnoszące się do edukacji zdrowotnej uwzględniono także w innych obszarach kształcenia zintegrowanego. Dotyczą one powyższych zagadnień, a ponadto między innymi: troski o zdrowie, właściwego zachowania w ruchu drogowym, budowania relacji i współpracy z innymi osobami, wrażliwości na pomoc potrzebującym, ochrony środowiska.

W klasach IV–VI szkoły podstawowej wymagania szczegółowe odnoszące się do edukacji zdrowotnej znajdują się w wielu przedmiotach, a zwłaszcza w przyrodzie, wychowaniu fizycznym i języku obcym. Dotyczą one głównie dbałości o ciało, poszanowania zdrowia oraz środowiska. Odnośnie do wychowania fizycznego uwzględniono przede wszystkim bezpieczeństwo w czasie zajęć ruchowych

¹¹ Szerzej na temat ścieżki „edukacja prozdrowotna”: B. W o y n a r o w s k a, M. S o k o ł o w s k a, *Ścieżka edukacyjna – edukacja prozdrowotna i promocja zdrowia w szkole*, Warszawa 2001.

¹² P. T o m a s i a k, *Religia w dialogu z edukacją. Studium na temat korelacji nauczania religii katolickiej z polską edukacją szkolną*, Warszawa 2004, s. 382.

¹³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, DzU 2009, nr 4, poz. 17.

i w ruchu drogowym oraz sposoby postępowania w zagrożeniach zdrowia lub życia, a także troskę o ciało, na przykład potrzebę hartowania organizmu i ochrony przed nadmiernym nasłonecznieniem.

Trzeci i czwarty etap edukacyjny zawierają wymagania szczegółowe dotyczące edukacji zdrowotnej zapisane także w wielu przedmiotach. Jednak jak trafnie zauważa Barbara Woynarowska: „najważniejszym, nowym i cennym rozwiązaniem jest wyodrębnienie edukacji zdrowotnej jako jednego z siedmiu bloków tematycznych podstawy programowej wychowania fizycznego w gimnazjum i szkołach ponadgimnazjalnych”¹⁴.

ZAŁOŻENIA PODSTAWY PROGRAMOWEJ KATECHEZY

W celu poznania założeń programowych religii katolickiej odnoszących się do edukacji zdrowotnej, należy dokonać szczegółowej analizy aktualnie obowiązującej „Podstawy programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce”¹⁵. Treści i cele zaprezentowane w tym dokumencie wyznaczają katechetom między innymi sposoby realizacji edukacji zdrowotnej. Współcześnie obowiązujący dokument został zaaprobowany przez Konferencję Episkopatu Polski w 2010 roku. Głównymi adresatami dokumentu są twórcy programów nauczania i podręczników, jednakże jest on adresowany także do nauczycieli religii, ponieważ określa, jakie wymagania można i należy stawiać uczniom uczęszczającym na szkolne lekcje religii i które działania powinien podejmować katecheta.

Twórcy podstawy programowej w pierwszym rozdziale zatytułowanym „Wprowadzenie w życie religijne” – odnoszącym się do rzeczywistości przedszkolnej – wśród wymagań szczegółowych dotyczących treści nauczania podkreślają, że dziecko powinno dbać o swoje zdrowie i życie jako dar Boga¹⁶. Ponadto zwracają uwagę, że już od dzieci w wieku przedszkolnym należy wymagać szacunku okazwanego „starszym, biednym, chorym i cierpiącym, ponieważ ukochał ich Jezus”¹⁷ i umiejętności wyjaśnienia, dlaczego Jezus troszczy się o chorych, cierpiących i potrzebujących.

Nauczanie w szkole podstawowej odbywa się w dwóch etapach.

Pierwszy obejmuje uczniów klas I–III, jest to edukacja wczesnoszkolna. Nauczanie religii na tym etapie zostało zaprezentowane w drugim rozdziale podstawy programowej, noszącym tytuł „Katecheza inicjacji w sakramenty pokuty i pojednania oraz Eucharystii”. Uczniowie przygotowujący się do pierwszej spowiedzi świętej uwrażliwiani są na potrzebę troski o zdrowie duchowe (poznają określone sposoby walki z grzechem, który je niszczy) i fizyczne (treść i znaczenie szczegółól-

¹⁴ B. Woynarowska, *Status i miejsce edukacji zdrowotnej w podstawie programowej kształcenia ogólnego*, [w:] *Organizacja i realizacja edukacji zdrowotnej w szkole. Poradnik dla dyrektorów szkół i nauczycieli szkół podstawowych*, [red.] B. Woynarowska, Warszawa 2012, s. 21.

¹⁵ Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2010.

¹⁶ Zob.: tamże, s. 18.

¹⁷ Tamże, s. 19.

nie piątego przykazania). Uczeń na tym etapie edukacyjnym powinien „wyjaśniać zagrożenia zdrowia własnego i innych oraz prezentować właściwe postawy w stosunku do [...] własnego ciała”¹⁸. Ponadto twórcy podstawy programowej w celach katechetycznych odnoszą się do społecznego wymiaru zdrowia podkreślając, że „wiara jest źródłem ludzkiej życzliwości, pogody ducha, radości”¹⁹, a uczeń powinien podać przykłady niesienia pomocy ludziom potrzebującym i „przejawiać postawę życzliwości i koleżeństwa wobec rówieśników” oraz wskazać, „jak trzeba pielęgnować przyjaźń”²⁰.

Drugi, a zarazem ostatni etap nauczania religii w szkole podstawowej obejmuje klasy IV–VI i jest opisany w trzecim rozdziale podstawy programowej: „Katecheza mistagogiczna”. Autorzy prezentując cele katechetyczne – wymagania ogólne zakładają, że uczeń podczas edukacji na tym poziomie zdobywa takie umiejętności, że „rozpoznaje podstawowe sytuacje zagrażające zdrowiu i życiu oraz podejmuje działania zwiększające bezpieczeństwo własne i innych, świadomie działa na rzecz ochrony zdrowia własnego i szacunku dla zdrowia”²¹. W wymaganiach szczegółowych zwracają między innymi uwagę na uświadomienie uczniom przemian okresu preadolescencji i potrzeby rozwijania pozytywnego stosunku do daru płci. Ponadto wskazują zadania formacji moralnej w oparciu o refleksyjną postawę odnoszącą się do rozwijania wartości życia i zdrowia oraz ich zagrożeń, a także trudnych sytuacji życiowych, jak choroba i śmierć²². Natomiast przy korelacji nauczania religii z przyrodą zapisano: „uczeń podaje przykłady właściwego spędzania wolnego czasu, z uwzględnieniem zasad bezpieczeństwa w czasie gier i zabaw ruchowych oraz poruszania się po drodze; wyjaśnia negatywny wpływ alkoholu, nikotyny i substancji psychoaktywnych na zdrowie człowieka, podaje propozycje asertywnych zachowań w przypadku presji otoczenia”²³.

Czwarty rozdział podstawy programowej: „Katecheza wyznania i rozumienia wiary” odnosi się do nauczania religii w gimnazjum. W analizowanym dokumencie autorzy eksponują kwestię fundamentalną dla właściwego ujęcia zdrowia jaką jest wartość życia ludzkiego dlatego wskazują zakres ochrony życia człowieka w oparciu o prawo naturalne, piąte przykazanie Dekalogu oraz przykazanie miłości²⁴. W odniesieniu do korelacji z biologią zakładają, że uczeń w oparciu o zdobywaną wiedzę będzie potrafił przedstawić „znaczenie pojęć zdrowie i choroba; negatywny wpływ na zdrowie człowieka niektórych substancji psychoaktywnych (tytoń, alkohol), narkotyków i środków dopingujących oraz nadużywania kofeiny i niektórych leków (zwłaszcza oddziałujących na psychikę); podstawowe zasady profilaktyki

¹⁸ Tamże, s. 31.

¹⁹ Tamże, s. 30.

²⁰ Tamże, s. 31–32.

²¹ Tamże, s. 39.

²² Zob.: tamże, s. 4–41.

²³ Tamże, s. 47.

²⁴ W odniesieniu do zagadnienia ochrony zdrowia podjęto między innymi problemy wojny i pokoju, wykroczeń przeciwko życiu, zachowań sprzyjających lub zagrażających zdrowiu oraz zapobiegania chorobom cywilizacyjnym.

chorób nowotworowych; podstawowe zasady higieny²⁵. Natomiast przy korelacji z wychowaniem do życia w rodzinie odnoszą się między innymi do tożsamości płciowej; problemów, trudności i zagrożeń okresu dojrzewania (presja seksualna, uzależnienia, pornografia, prostytutka nieletnich) oraz sposobów radzenia sobie z nimi; związku pomiędzy aktywnością seksualną a miłością i odpowiedzialnością; zagadnień antykoncepcji (aspekt zdrowotny, psychologiczny i etyczny); znaczenie odpowiedzialności oraz budowanie trwałych i szczęśliwych więzi²⁶.

Rozdział piąty podstawy programowej, zatytułowany „Katecheza świadectwa wiary”, odnosi się do szkół ponadgimnazjalnych. Na tym etapie przewiduje się, że edukacja zdrowotna będzie kształtować aktywną i odpowiedzialną postawę wobec zdrowia własnego i innych osób oraz rozwijać umiejętności sprzyjające rozwojowi nie tylko fizycznemu, ale i psychicznemu, a także duchowemu. Dlatego wśród wymagań szczegółowych autorzy wskazują znaczenie samowychowania oraz pracy nad sumieniem i charakterem, a także umiejętność oceny konkretnych zachowań moralnych. Okres szkoły ponadgimnazjalnej to czas odkrywania i wyboru drogi powołania chrześcijańskiego. Z tego względu w nauczaniu religii pojawiają się treści ukazujące małżeństwo jako wspólnotę życia, miłości i służby. Katechizowani poznają przymioty małżeństwa chrześcijańskiego (jedność, nierozzerwalność, płodność, sakramentalność) oraz zagadnienia z nimi związane, na przykład wspólnota rodzinna, świadczenie miłości w rodzinie, ojcostwo i macierzyństwo, wychowanie dzieci, adopcja. Współzależność z edukacją prozdrowotną widoczna jest także w tematach z zakresu bioetyki, jak integracja seksualna, antykoncepcja, eutanazja, transplantacja, klonowanie, zapłodnienie *in vitro*, a także w tematach dotyczących chorób przenoszonych drogą płciową i możliwościom zapobiegania im. Wśród treści nauczania religii korelujących z wychowaniem do życia w rodzinie ujęty jest także temat aborcji jako zagrożenia dla zdrowia psychicznego i fizycznego oraz jej aspekt prawny, medyczny i etyczny²⁷.

Zaprezentowana powyżej podstawa programowa przewiduje kilka zasadniczych zadań, które powinny być realizowane w ramach edukacji zdrowotnej. Do najbardziej zasadniczych należy zaliczyć przede wszystkim wartość życia ludzkiego, szacunek dla zdrowia wraz z opisem zachowań sprzyjających lub zagrażających mu, poczucie własnej wartości, problematyka choroby i śmierci, kwestie uzależnień oraz zagadnienia etyczne.

PRAKTYCZNY WYMIAR EDUKACJI ZDROWOTNEJ W SZKOLNYM NAUCZANIU RELIGII

Poniżej zostaną zaprezentowane przykłady ukazujące pracę nauczycieli religii z terenu archidiecezji warmińskiej w zakresie edukacji zdrowotnej. Ze względu na powtarzalność tematów i zagadnień dokonano wyboru najbardziej charakterystycznych przedsięwzięć. Dane te pochodzą ze sprawozdań katechetycznych i dotyczą

²⁵ Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa Kościoła...*, s. 66.

²⁶ Zob.: tamże, s. 67.

²⁷ Zob.: tamże, s. 73–86.

roku 2013, zgromadzone zostały w archiwum Wydziału Nauki Katolickiej Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie.

Na lekcje religii w IX Liceum Ogólnokształcącym w Olsztynie ks. Jarosław Do-brzeniecki zaprasza od wielu lat lekarza Ewę Andrasz, która przedstawia uczniom klas maturalnych wykład na temat naturalnego planowania rodziny oraz *naprotechnologii* – metody walki z niepłodnością²⁸. Z kolei do III Liceum Ogólnokształcącego w Olsztynie zapraszani są lekarze specjaliści, którzy w ramach lekcji religii zapoznają uczniów z naturalnymi metodami antykoncepcyjnymi oraz negatywnymi skutkami aborcji, narkomanii, alkoholizmu, anoreksji²⁹.

Nauczyciel religii Henryk Pejchert w dniu 26 stycznia 2000 roku założył Katolicki Uczniowski Klub Sportowy „RODŁO” działający do dzisiaj przy Szkole Podstawowej Nr 15 im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie. Na mocy kanonu 300 *Kodeksu Prawa Kanonicznego* arcybiskup dr Edmund Piszcz, metropolita warmiński 4 stycznia 2001 roku udzielił zgody na używanie w nazwie klubu określenia „Katolicki”. Oprócz rozwoju fizycznego i troski o zdrowie uczniów, w Klubie kładziony jest nacisk na wychowanie patriotyczne związane z historią Ojczyzny oraz regionu. W „Rodle” działają trzy sekcje: Sekcja ogólnorozwojowa grupująca dzieci z klas I–III (opiekun Krystyna Baczmaga), Sekcja piłki nożnej chłopców klas IV–VI (opiekun Henryk Pejchert) oraz Sekcja piłki siatkowej dziewcząt klas IV–VI (opiekun mgr Anna Kołodziejczyk). Klub w ramach zajęć pozalekcyjnych prowadzi całoroczną Szkolną Ligę Mistrzów w której bierze udział 200 chłopców z klas III–VI. Do najważniejszych sukcesów Klubu należy zaliczyć zdobycie w 2003 roku pierwszego miejsca w Halowych Mistrzostwach Olsztyna w piłce nożnej i tytułu mistrza województwa w Turnieju Szkół Podstawowych w piłce nożnej oraz udział w Finałowym Turnieju Mistrzostw Polski Szkół Podstawowych, który odbył się w dniach 12–14 czerwca 2003 w Głogowie, gdzie drużyna wywalczyła trzecie miejsce. Zawodnicy występują w firmowych strojach, które kupowane są ze środków pozyskanych przez opiekunów poszczególnych sekcji klubu i wsparciu ze strony archidiecezji warmińskiej oraz parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Olsztynie. Instruktorzy oraz opiekunowie w klubie pracują na zasadzie wolontariatu, całą radość i energię do dalszej pracy czerpią z sukcesów swoich wychowanków. Klub przynależy do Katolickiego Stowarzyszenia Sportowego Rzeczypospolitej oraz Warmińsko-Mazurskiego Szkolnego Związku Sportowego w Olsztynie³⁰.

Katechetka Agnieszka Bułak współpracując z Oddziałem Akcji Katolickiej w Miłakowie organizuje każdego roku w czerwcu Rodzinny Rajd Rowerowy, w którym uczestniczą uczniowie wraz z rodzicami i rodzeństwem. Rajdy rozpoczynają się wspólną Mszą świętą a kończą piknikiem rodzinnym przy ul. Dworcowej. Również w Miłakowie nauczycielka religii prowadzi Młodzieżową Drużynę Pożarniczą, do której należą dziewczęta i chłopcy. Do statutowych zadań drużyny, obok podnosze-

²⁸ Zob.: Archiwum Wydziału Nauki Katolickiej Kurii Metropolitalnej Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie, *Teczka Sprawozdania katechetyczne 2013* (dalej AWNK, SK 2013), Sprawozdanie z parafii Miłosierdzia Bożego w Olsztynie.

²⁹ Zob.: AWNK, SK 2013, Sprawozdanie z parafii św. Józefa w Olsztynie.

³⁰ Zob.: AWNK, SK 2013, Sprawozdanie z parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Olsztynie.

nie wiedzy i umiejętności w dziedzinie ochrony przeciwpożarowej, należy między innymi rozwijanie sprawności fizycznej członków poprzez uprawianie różnych dyscyplin sportowych. Ponadto uczniowie z Miłakowa uczestniczą w pielgrzymkach do miejsc świętych, organizowanych przez nauczycieli religii. Z uwagi na brak basenu w rodzinnej miejscowości, podczas tych wyjazdów zazwyczaj planowany jest dłuższy pobyt na basenie³¹.

Szkoła Podstawowa nr 30 w Olsztynie ubiega się o certyfikat szkoły promującej zdrowie. Nauczycielki religii Urszula Kryczka i Agnieszka Marchwińska aktywnie włączają się w działalność zespołu nauczycielskiego pracującego na rzecz edukacji zdrowotnej w szkole i uzyskania certyfikatu. Owocem ich działalności jest zaangażowanie grona pedagogicznego i uczniów w akcje ogólnopolskie: „Dzień Zdrowego Śniadania”, „Nie pal przy mnie, proszę”, „Aktywnie po zdrowie”, „Działania przeciw otyłości dzieci”³².

Krzysztof Gajewski, nauczyciel religii w szkole podstawowej w Butrynach, realizuje projekt zatytułowany „Każdy kęs ma sens”, którego celem jest promowanie zdrowego odżywiania się wśród uczniów, zaś poprzez Szkolne Koło Caritas i współpracę z darczyńcą Brigittą Otto z Niemiec pozyskuje środki na zakup zdrowej żywności³³. Małgorzata Piątkowska, nauczycielka religii w Zespole Szkół nr 2 im. Władysława Jagiełły w Mrągowie, jako opiekunka Szkolnego Koła PCK nawiązała współpracę z San-Epidem i zorganizowała uczniom zajęcia na temat: „Zdrowy styl żywienia”. Prelekcję uczniom klas III przeprowadziły dyrektorka Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Mrągowie Beata Doraczyńska oraz Marta Kopacz, asystentka do spraw promocji zdrowia³⁴.

Dnia 27 kwietnia 2013 roku odbył się II Ogólnopolski Bieg Caritas, którego organizatorem były Szkolne Koła Caritas prowadzone w wielu szkoła przede wszystkim przez nauczycieli religii. Zawody odbyły się na stadionie lekkoatletycznym Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Bieg zorganizowany został w dwóch kategoriach – dla dziewcząt i chłopców, na dystansie 100 m dla uczniów szkół podstawowych, 600 m dla uczniów szkół gimnazjalnych i 1000 m dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych. W biegach uczestniczyło prawie trzystu zawodników. Patronat honorowy objęło Miasto Olsztyn, a medialny Radio Olsztyn i TVP Olsztyn. Nagrody ufundowały firmy z regionu³⁵. Zdaniem Janiny Sobuń, katechetyki w Szkole Podstawowej nr 3 w Nidzicy, celem zawodów była popularyzacja biegania jako rekreacji zdrowotnej wśród członków i sympatyków Szkolnych Kół Caritas oraz umożliwienie dzieciom i młodzieży współzawodnictwa i samorealizacji w sporcie w duchu *fair play*. Pierwsze miejsce zajęli uczniowie z Nidzicy zdobywając

³¹ Zob.: AWNK, SK 2013, Sprawozdanie z parafii Podwyższenia Krzyża w Miłakowie.

³² Zob.: AWNK, SK 2013, Sprawozdanie z parafii Bogurodzicy Dziewicy Matki Kościoła w Olsztynie.

³³ Zob.: AWNK, SK 2013, Sprawozdanie z parafii św. Jakuba w Butrynach.

³⁴ Zob.: AWNK, SK 2013, Sprawozdanie z parafii św. Wojciecha w Mrągowie.

³⁵ Zob.: II Ogólnopolski Bieg Caritas, <http://www.olsztyn.caritas.pl/biegaritas> 2.html (dostęp 27.02.2014).

pięć złotych medali, dwa srebrne oraz jeden brązowy. Zapowiedziano następne edycje konkursu w kolejnych latach³⁶.

Sebastian Polakowski, nauczyciel religii w Zespole Szkół Ogólnokształcących im. Cypriana Kamila Norwida w Olsztynie, prowadząc Szkolne Koło Caritas nawiązał współpracę z Wydziałem Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Miasta w Olsztynie i podjął się realizacji projektów: „Zero alkoholu w ciąży”, „FAS – zespół płodowy alkoholowy a chore dzieci”, „Fatalne alkoholu skutki”, „Biała Sobota: kucharze gotują, a lekarze promują zdrowy tryb życia”. W ramach tych projektów uczestnicy koła wysłuchali referatów zaproszonych gości i uczestniczyli w dyskusji. Ponadto z okazji Światowego Dnia Zdrowia przeprowadzane są warsztaty dla młodzieży: „Wczesna diagnoza i zapobieganie samobójstwom”. Z okazji Światowego Dnia Chorego wolontariusze ze Szkolnego Koła Caritas odwiedzają chorych w Szpitalu Dziecięcym w Olsztynie, a następnie dyskutują na temat cierpienia i jego znaczenia w życiu człowieka³⁷.

Zaprezentowane przykłady ukazujące pracę nauczycieli religii w archidiecezji warmińskiej są dowodem na zrozumienie potrzeby edukacji zdrowotnej w pracy katechetycznej, a zarazem są wyrazem ich troski o zdrowie uczniów w wymiarze duchowym, fizycznym, psychicznym i społecznym. Zaangażowanie nauczycieli religii bez wątpienia przyczynia się do akcentowania wartości życia i zdrowia w przekazywanym systemie wartości. Pozwala to uczniom bardziej zrozumieć potrzebę ochrony i troski o jeden z najcenniejszych darów, który człowiek otrzymał od Boga.

ZAKOŃCZENIE

Współcześnie zagadnienia związane z edukacją zdrowotną są obecne nie tylko w treściach przedmiotów i programów szkolnych, ale także w wielu przekazach medialnych. Wydaje się, że szeroko rozumiana „promocja zdrowia”, której celem jest kształtowanie zdrowego stylu życia i ochrony zdrowia, skutecznie dociera także do młodych ludzi. Jest to zjawisko pozytywne i dobrze, że przeznaczane są na to środki między innymi z budżetu państwa. Jednak często pojawiają się trudności wynikające z niewłaściwego traktowania problematyki zdrowia i życia, których źródłem jest przyjęcie fałszywej koncepcji człowieka. Konsekwencją tej koncepcji jest egoistyczne i hedonistyczne spojrzenie na ludzkie życie i zdrowie. Dlatego nauczanie religii powinno wносить wymiar duchowy i etyczny w zagadnienia edukacji zdrowotnej. Ten wymiar nauczania ukazujący wartość życia i zdrowia ludzkiego, jako dar Stwórcy, o który należy dbać i właściwie rozwijać, pozwala w pełni go realizować.

Korelacja nauczania religii z edukacją zdrowotną, wynikająca z zaprezentowanych powyżej analiz, wyraźnie wskazuje, że zarówno założenia programowe jak i praktyka katechetyczna są w dużej mierze właściwym i pozytywnym jej obrazem.

³⁶ J. S o b u Ń, *Wolontariusze z nidzickiej Trójki wygrali II Ogólnopolski Bieg Caritas*, <http://nidzica.wm.pl/155544> (dostęp 27.02.2014).

³⁷ Zob.: AWNK, SK 2013, Sprawozdanie z parafii Miłosierdzia Bożego w Olsztynie.

**CORRELATION OF RELIGIOUS EDUCATION
WITH HEALTH EDUCATION IN SCHOOL BASED
ON THE EXAMPLE OF WARMIA ARCHDIOCESE**

SUMMARY

The article is the analysis of curriculum assumptions of two following documents: the new basics of pre-school education and general education in particular types of schools as well as and the new basics of teaching Roman Catholic Church religion, in reference to the correlation of school religious education with health education. Based on the documents collected in the archives of the Faculty of Catholic Doctrine in Olsztyn the article presents examples of practical activities conducted by the catechists in 2013 regarding health education.

**DER SCHULISCHE RELIGIONSUNTERRICHT
IN KORRELATION MIT DER GESUNDHEITSERZIEHUNG
AM BEISPIEL DER ERZDIÖZESE ERMLAND**

ZUSAMMENFASSUNG

Der Artikel stellt die Analyse der Programmvorlagen zweier Dokumente vor: die neue Grundlage zur Vorschulerziehung sowie zur allgemeinen Bildung in den einzelnen Schultypen und die neue Grundlage zum römisch-katholischen Religionsunterricht. Die Analyse behandelt die Korrelation des schulischen Religionsunterrichts mit der Gesundheitserziehung. Auf der Grundlage der im Archiv der Abteilung für Katholischen Unterricht in Olsztyn gesammelten Dokumente werden Beispiele praktischer katechetischer Arbeit aus dem Jahre 2013 in Bezug auf die Gesundheitserziehung vorgestellt.

UWAGI O KONCEPCJI CZASU I PRZESTRZENI W POEZJI JANA PAWŁA WORONICZA

Słowa kluczowe: czas, przestrzeń, aluzje, zróżnicowane gatunki poezji oświeceniowej

Key words: time, space, references, different genre in Enlightenment poetry

Schlüsselwörter: Zeit, Raum, Andeutungen, verschiedene Gattungen der Poesie

Jan Paweł Woronicz był poetą i duchownym, urodził się w 1757 roku. Był związany z zakonem jezuitów i został wymieniony w gronie najwybitniejszych postaci w *Encyklopedii wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy (1564–1995)*. Jego biogram zawierający najważniejsze daty z życia Woronicza jako początkowo duchownego zakonnego, a następnie świeckiego kończy następująca, bardzo lakoniczna wzmianka: „Poeta”¹. Autorzy tej pozycji nie rozwijają zagadnienia poetyckich dokonań autora *Zjawienia Emilki*. Czyż trzeba bardziej lapidarnego określenia osobowości Woronicza, nieustannie poszukującego poetyckiego natchnienia, niekiedy ekscentrycznego i niepozabawionego manieryzmów, co świetnie przedstawia Ryszard Przybylski w swej książce. *Klasycyzm, czyli prawdziwy koniec Królestwa Polskiego*².

W niniejszym artykule będziemy analizować utwory poetyckie Jana Pawła Woronicza wydane w następujących zbiorach: J.P. Woronicz, *Pisma wybrane*, wybór, wstęp i komentarz Małgorzaty Nesteruk i Zofii Rejman, Warszawa 1993, J.P. Woronicz, *Pisma wybrane*, oprac. M. Nesteruk, Z. Rejman, Wrocław 2002 oraz Jan Paweł Woronicz, „*Świątynia Sybilli*” i inne utwory, Kraków 2002. Tematyka zwią-

* Katarzyna Sobczyk, absolwentka filologii polskiej, studia ukończyła w Olsztynie, na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim. Pracowała jako nauczycielka języka polskiego. Obecnie przygotowuje rozprawę doktorską pod kierunkiem prof. Krystyny Stasiewicz pt. „Pragnienie doskonałości chrześcijańskiej w twórczości religijnej Jana Stanisława Jabłonowskiego”.

¹ Jan Paweł Woronicz. Hasło w: *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy (1564–1995)*, oprac. L. Grzebień przy współpracy zespołu jezuitów, Kraków 2004, s. 760.

² Jana Pawła Woronicza odwiedził Józef Morawski, „zwany referendarzem, brat Franciszka, uroczego poety i prawnego generała „i zastał gospodarza” nad wierszami, z obwiązana głową serwetą białą, zmoczoną w winie”. Jak wyjaśnił Woronicz „tym sposobem budzę w sobie imaginację, by wydolała moim uczuciom i boleścią serca”. Zob. R. Przybylski, *Klasycyzm, czyli prawdziwy koniec Królestwa Polskiego*, Warszawa 1983, s. 181.